

Nowe wcielenia starych wyzwań – potrzeba współpracy na rzecz subsydiarności

Adam Struzik

Marszałek Województwa Mazowieckiego

Bezpieczeństwo, godne warunki życia, równowaga pomiędzy lokalnymi i indywidualnymi interesami a wspólnymi celami – natura wyzwań stojących przed wspólnotami samorządowymi od lat pozostaje niezmienna. Zmieniają się natomiast technologie – narzędzia przy pomocy których mierzymy się z szansami i zagrożeniami. Każdy samorząd województwa, korzystając z zasobów regionu i posiadanych narzędzi, zmierza – w ramach swoich kompetencji – do zapewnienia jego trwałego rozwoju. Czy aktualny zakres możliwości i paleta narzędzi będąca w ich dyspozycji są wystarczające, by skutecznie zarządzać rozwojem regionu? Czy wymagają raczej rozszerzenia i silniejszego umocowania w prawie?

Natura wyzwań, przed którymi stają zarządzający wspólnotami samorządowymi, pomimo upływu czasu, pozostaje niezmienna. Wyzwania te związane są z zapewnieniem mieszkańcom bezpieczeństwa oraz godnych warunków życia, szczególnie w czasie występowania zjawisk kryzysowych. Dotyczą one również tworzenia warunków do współpracy i rozwoju, tak by osiągnąć równowagę pomiędzy lokalnymi i indywidualnymi interesami a wspólnymi celami.

Zmianom, wynikającym z postępu technologicznego, ulegają natomiast narzędzia, przy pomocy których mierzymy się z wyzwaniami. Proces korzystania z nowych technologii, z towarzyszącymi mu przekształceniami organizacji wspólnot samorządowych oraz zmianami świadomości społecznej, stanowi sam w sobie nowe wyzwanie dla władz i społeczności.

Do kluczowych czynników, o „miękkim” charakterze, sprzyjających procesom skutecznego rozwiązywania pojawiających się problemów, należy zaliczyć dobrze rozwinięte społeczeństwo obywatelskie, czerpiące w swojej aktywności z bogatych zasobów kapitału ludzkiego i społecznego. Dla mieszkańców właściwe jest wówczas silne poczucie współodpowiedzialności za losy regionu, w tym za budowanie jego odporności na nieuchronnie pojawiające się kryzysy. Województwo mazowieckie – od początku swojego istnienia – pokonało wiele barier na drodze tworzenia społeczeństwa obywatelskiego. Proces ten, z natury rzeczy, nie jest zakończony, ale uzyskany znaczący postęp należy do chlubnych kart minionego ćwierćwiecza. Czas ten został efektywnie wykorzystany do budowania tożsamości regionalnej Mazowsza, a jest to czynnik odgrywający niebagatelną rolę w rozwoju wspólnot terytorialnych.

Rozwinięte społeczeństwo obywatelskie jest rękojmią silnego poczucia odpowiedzialności za losy regionu, w tym za budowanie jego odporności na nieuchronnie pojawiające się kryzysy.

Każdy samorząd województwa, korzystając z zasobów regionu i posiadanych narzędzi, zmierza – w ramach swoich kompetencji – do zapewnienia jego trwałego rozwoju. W tym miejscu wyjątkowo aktualne są pytania o zakres kompetencji i paletę narzędzi. Czy są one wystarczające, by skutecznie zarządzać rozwojem regionu? Czy raczej wymagają rozszerzenia i silniejszego umocowania w prawie? Samorząd województwa jest predestynowany do pełnienia roli koordynatora rozwoju na poziomie ponadlokalnym. W minionych latach sprawdziliśmy się, w mojej ocenie, niejednokrotnie w sytuacjach wymagających godzenia interesów lokalnych na rzecz rozwoju bardziej zrównoważonego, również przestrzennie. Jednocześnie trzeba zauważyć, że samorząd województwa jest usytuowany znacznie bliżej mieszkańców i lokalnych wspólnot niż władze krajowe, co pozwala na bardziej efektywne dostosowanie polityki rozwoju do lokalnych uwarunkowań. Dotychczasowa praktyka pokazuje, że funkcje koordynacyjne, mediacyjne, negocjacyjne samorządu województwa na rzecz równoważenia „interesów różnych grup, dziedzin i terytoriów” powinny znaleźć wyraźniejsze odzwierciedlenie w przepisach prawnych.

Samorząd województwa jest usytuowany znacznie bliżej mieszkańców i lokalnych wspólnot niż władze krajowe, co pozwala na bardziej efektywne dostosowanie polityki rozwoju do lokalnych uwarunkowań.

Polityka przestrzenna stanowi dobry przykład, jak obecne regulacje na poziomie krajowym uniemożliwiają sprawną realizację polityki rozwoju na poziomie regionalnym. Ustawy o szczególnych zasadach realizacji inwestycji, tzw. „specustawy”, skutkują ustaleniem lokalizacji w trybie decyzji administracyjnych niezwiązanych z aktami planowania przestrzennego. Udział innych podmiotów polityki przestrzennej, a także społeczeństwa, ograniczony jest praktycznie do opiniowania, bez gwarancji uwzględnienia składanych propozycji. Specustawy pozwalają na budowę liniowych inwestycji infrastrukturalnych nieujętych w dokumentach planistycznych poziomu regionalnego i gminnego. Takie rozwiązania, dające bezwzględne prerogatywy administracji rządowej, osłabiają kompetencje samorządu. Pojawiające się konflikty przestrzenne wywołują protesty, zwłaszcza lokalnych społeczności często kierowane pod niewłaściwy adres – do samorządu województwa, pozbawionego narzędzi realnego wpływu na wydawane decyzje.

Samorządy województw postulują od lat, by rozwiązania prawne były precyzyjne i stabilne, a ewentualne zmiany – wprowadzane w sposób przemyślany, we współpracy z samorządami i wspólnotami regionalnymi. Kontrprzykładem w tym zakresie – w przypadku województwa mazowieckiego – są działania administracji rządowej na rzecz zmiany podziału administracyjnego regionu. Bez przeprowadzenia analiz ekonomicznych, społecznych i przestrzennych, bez konsultacji ze społecznościami lokalnymi, bez dyskusji z władzami regionalnymi, bez odpowiedzi na liczne, stawiane publicznie, pytania. Destrukcyjny charakter tych działań zakłócał funkcjonowanie Samorządu Województwa Mazowieckiego, tym bardziej, że nie były brane pod uwagę żadne nasze argumenty, wypracowane z udziałem środowisk naukowych i dyskutowane w ramach licznych konferencji konsultacyjnych. I nie miało znaczenia, że podział administracyjny województwa byłby szkodliwy nie tylko z punktu widzenia rozwoju regionu jako całości oraz powstającej w długim procesie wspólnoty regionalnej, ale przede wszystkim z perspektywy krajowej – ze względu na zakłócenie stabilnego rozwoju regionalnego Polski oraz pojawienie się kolejnego argumentu podważającego zaufanie do władzy krajowej.

Wymiary nowej rzeczywistości, w której żyjemy, nacechowane są wyjątkowo dużą zmiennością charakterystycznych dla niej – zjawisk, takich jak: pandemia, fale migracyjne, koniunktura gospodarcza czy przewartościowania świadomości społecznej. Dołączają do nich – niepokojące dla Polski i jej szeroko rozumianego otoczenia europejskiego – trendy demograficzne. Stawiają one pod znakiem zapytania możliwość utrzymania na właściwym poziomie dotychczasowych mechanizmów funkcjonowania społeczeństwa i gospodarki. Ta nowa rzeczywistość pociąga za sobą znane już wyzwania w nowych odsłonach, sprostanie którym powoduje niejednokrotnie konieczność zmiany podejścia do wielu spraw.

Zjawiska pandemiczne, fale migracyjne, koniunktura gospodarcza czy przewartościowania świadomości społecznej, a także trendy demograficzne stawiają pod znakiem zapytania dotychczasowe mechanizmy funkcjonowania społeczeństwa i gospodarki.

Oceniając województwo mazowieckie, należy stwierdzić, że wobec części wyzwań – tam, gdzie było to możliwe – odnalazło się ono w sposób satysfakcjonujący w nowych okolicznościach, jak profesjonalne podejście do rozprzestrzeniającej się choroby COVID-19 czy przyjęcie, z decydującym udziałem mieszkańców, uciekających przed wojną uchodźców z Ukrainy. W stosunku do niektórych wyzwań konieczne są działania długofalowe, jak np. oddziaływanie na koniunkturę gospodarczą, a inne z nich wymagają nowych, efektywnych narzędzi, które pozwolą odwrócić negatywne trendy demograficzne. Nowe wyzwania pozostają najczęściej poza możliwościami skutecznego działania pojedynczych regionów. Wymagają one współdziałania na wszystkich płaszczyznach – lokalnej, regionalnej, krajowej i europejskiej, a nawet – globalnej.

Dzięki posiadanym cechom, województwo mazowieckie ma stosunkowo duże szanse, by radzić sobie z powodzeniem z wieloma pojawiającymi się problemami, w dążeniu do osiągnięcia rozwoju zrównoważonego. Jak wykazała diagnoza na potrzeby zaktualizowanej w 2022 roku strategii rozwoju województwa, mocnymi stronami regionu są zarówno metropolia warszawska, wielofunkcyjne miasta subregionalne, jak i wyraźne specjalizacje gospodarcze – od przemysłu, przez rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze po usługi wyższego rzędu. Jako kluczową szansę wskazano zaś wzrost znaczenia współpracy na rzecz rozwoju społecznego i gospodarczego, w tym w ramach społeczeństwa obywatelskiego.

W przypadku województwa mazowieckiego trzeba pomyśleć o przededefiniowaniu pojęcia „rozwój zrównoważony”, które łączone jest z procesem zmniejszania dychotomii w rozwoju województwa. Należy liczyć się z przewartościowywaniem naszego spojrzenia na determinanty jakości życia oraz stymulanty/destymulanty rozwoju gospodarki, uwzględniającym elementy środowiska naturalnego. Myślmy tu o relacjach: centrum metropolii – zielone obszary pozametropolitalne, metropolia – sprawnie funkcjonujące miasto subregionalne, miasto przemysłowe – miasto usługowe, ośrodek jednofunkcyjny – ośrodek wielofunkcyjny itp. Dychotomia województwa nie musi być traktowana w przyszłości jako jego słaba strona, a może stanowić przejaw nowej równowagi w życiu gospodarczym i społecznym regionu.

Dychotomia województwa nie musi być traktowana w przyszłości jako jego słaba strona, a może stanowić przejaw nowej równowagi w życiu gospodarczym i społecznym regionu.

Sprawne państwo to sprawne samorządy na każdym poziomie. By zachować wysoką sprawność funkcjonalną, jednostki samorządu terytorialnego potrzebują poczucia wspólnoty, która wynika z ich stabilności, ciągłości istnienia i integralności zamieszkujących je społeczności. Ponad 20 lat skutecznej polityki

rozwoju, realizowanej przez Samorząd Województwa Mazowieckiego, mimo niedoskonałości w niektórych dziedzinach – zwłaszcza w przepisach prawnych – pokazuje, że sprostanie współczesnym wyzwaniom wymaga rozszerzenia kompetencji samorządu regionalnego niż ich ograniczania. Nowy paradygmat polityki regionalnej powinien opierać się na faktycznej subsydiarności, tj. wzmocnieniu narzędzi, którymi dysponuje samorząd województwa i które są konieczne w koordynowaniu rozwoju na poziomie ponadlokalnym godząc interesy lokalne i motywując do współpracy na rzecz efektywnego i zrównoważonego rozwoju regionu.

Globalny system nieustannie się zmienia, pojawiają się nowe zagrożenia, ale wraz z nimi rodzą się też nowe możliwości. By sprostać zarówno obecnym, jak i przyszłym wyzwaniom, nie możemy ulegać panice. Kierując się troską, możemy nauczyć się unikać skrajności, działać roztropnie i z należyтым szacunkiem dla regionu i jego mieszkańców. Wtedy z pewnością znajdziemy odpowiednią drogę, bo przecież celem jest dobrobyt i niezniszczone środowisko naturalne dla wszystkich mieszkańców Ziemi.

O autorze

Adam Struzik – lekarz, samorządowiec i społecznik, parlamentarzysta, polityk. Wieloletni członek Komitetu Regionów i jego prezydium. Animator współpracy kulturalnej, naukowej i biznesowej. Inicjator projektów i programów związanych m.in. ze zwiększeniem innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu, e-rozwojem, bezpieczeństwem. Angażuje się w sprawy regionu, jego zrównoważony oraz dynamiczny, wieloaspektowy rozwój, dba o efektywną strategię prorozwojową oraz budowanie społeczeństwa informacyjnego, obywatelskiego. Promuje ideę samorządności, stawia na współpracę, kształtując społeczną kreatywność oraz lokalne partnerstwo w myśl zasady rzetelne informowanie – otwarte słuchanie.

Od grudnia 2001 r. nieprzerwanie pełni funkcję Marszałka Województwa Mazowieckiego. Za swoją działalność wyróżniony wieloma odznaczeniami. Dwukrotnie wybrany najlepszym marszałkiem w ogólnopolskim plebiscycie organizowanym przez serwis PortalSamorzadowy.pl. Honorowy obywatel wielu mazowieckich miast i gmin.

Partnerzy

SAMORZĄD
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

GDAŃSK

Pomorski Fundusz Rozwoju
sp. z o.o. z siedzibą w Gdańsku

Spółka Samorządu
Województwa Pomorskiego

Więcej niż spawanie

Partnerzy numeru

Ministerstwo
Funduszy
i Polityki Regionalnej

ZWIĄZEK WOJEWÓDZTW
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

serce Polski

przestrzeń otwarta

WOJEWÓDZTWO
OPOLSKIE

Lubuskie
Warte zachodu

WARMIA
MAZURY

OLIVIA
CENTRE

Pomorski Thinkletter nr 2(9)/2022

Polskie regiony wobec nowej rzeczywistości

Na jakie wyzwania muszą znaleźć odpowiedź samorządy wojewódzkie w turbulentnych czasach?

Co dla polskich regionów oznacza wojna w Ukrainie?

Jakie zmiany przyniosą depopulacja i migracje?

Dlaczego i w którą stronę ewoluuje polityka UE wobec regionów?

Czy transformacja energetyczno-klimatyczna może być szansą wybiecia się na podmiotowy rozwój?

E-wydanie publikacji „Polskie regiony wobec nowej rzeczywistości” można pobrać [tutaj](#).

POMORSKI
KONGRES
OBYWATELSKI

Pomorski Thinkletter to nowy jakościowo **hub komunikacyjny** wokół wyzwań rozwojowych Pomorza i Polski zainicjowany oraz wydawany przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (z siedzibą w Gdańsku) w ramach Pomorskiego Kongresu Obywatelskiego.

Zależy nam, aby Pomorski Thinkletter był przestrzenią skupiającą przedstawicieli różnych sektorów i branż – zarówno osoby zaangażowane społecznie, jak i sektor nauki, biznesu czy administracji. Chcemy aby była to agora wielostronnej dyskusji, wymiany doświadczeń oraz uspołniania perspektyw.

Zachęcamy do **zapisania się do grona stałych odbiorców**, aby informację o nowych wydaniach otrzymywać bezpośrednio na adres e-mail. Subskrypcja jest **bezpłatna**.

Dotychczas opublikowane numery:

- 1/2020 **Pomorskie miasta wobec pandemii i wyzwań klimatycznych**
- 2/2020 **Stawka i oblicza cyfryzacji**
- 3/2020 **Siła lokalności dla budowy Europejskiego Zielonego Ładu**
- 1/2021 **Siła sąsiedztwa i lokalności dla budowy lepszej Polski**
- 2/2021 **Drogi do innowacyjnych regionów i Polski**
- 3/2021 **Sens i drogi do Zielonego Ładu**
- 4/2021 **Człowiek vs. algorytm i sztuczna inteligencja – kto kogo zaprogramuje?**
- 1/2022 **Jaka logika rozwoju miast?**

Wszystkie numery w wygodnym formacie PDF można pobrać na stronie www.kongresobywatelski.pl